

# CEZA MUHALEMESİNDE GİZLİ SORUŞTURMACININ TANIKLIĞI MESELESİ

*The Issue of the Confidential Investigator's Testimony in Criminal  
Procedure*

**Fulya KORKMAZ\***

## ÖZ

Klasik koruma tedbirlerinin dünyada giderek yaygınlaşan örgütlü suçların araştırılmasında yetersiz kalması, devletlerin bu suçlarla mücadelede başkaca yöntemleri benimsemelerini gerekli hâle getirmiştir. Bunlardan biri olan gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, bugün için ülkemizde de uygulanan bir koruma tedbiridir. Ne var ki bu tedbirin düzenlendiği Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 139. maddesi ilk günlerden itibaren çokça eleştirilmiş, birkaç kez değişikliğe uğramış ve çeşitli zamanlarda bu maddeye bazı eklemeler yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklerin veya eklemelerin söz konusu tedbire ilişkin sorunlara bir çözüm getirdiğini ifade etmek oldukça güçtür. Hatta aksine, 2018 yılında 139. maddenin 3. fıkrasına eklenen bir cümleyle gizli soruşturmacının gizli tanık olarak dinlenmesinin öngörülmesi, bu sorunlara yeni bir boyut kazandırmıştır. Gerçekten de savcı adına soruşturmayı gizli olarak yürüten, suç işlemek dışında adeta bir örgüt üyesi gibi hareket etmesi beklenen, örgüt içerisine sızan bir kişinin tanıklığı adil yargılanma hakkı bakımından nasıl değerlendirilmelidir? Gizli soruşturmacının klasik yöntemlerle yürütülen bir soruşturmada savcının emri altında görevini yerine getiren adli kolluktan bir farkı var mıdır? Gizli soruşturmacının delillerini topladığı bir olayda bir de tanıklık etmesi tanıklığa ilişkin hükümler ve muhakemenin temel ilkeleri bakımından nasıl yorumlanmalıdır? Bu makalenin amacı bu sorulara bir cevap bulmaya çalışarak gizli soruşturmacının tanıklığı meselesini ele almaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Gizli soruşturmacı, tanıklık, gizli soruşturmacının tanıklığı, organize suçlar, gizli koruma tedbirleri

---

**Makalenin Geliş Tarihi:** 01.03.2024, **Makalenin Kabul Tarihi:** 06.03.2024.

\* Dr. Öğr. Üyesi, Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, e-posta: fulyakorkmaz\_88@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5800-9812.

## ABSTRACT

The inadequacy of classical protection measures in the investigation of organized crimes, has made it necessary for states to adopt other methods in the fight against these crimes. One of these methods, the appointment of a confidential investigator, is a protection measure that is also applied in our country today. However, Article 139 of the Code of Criminal Procedure, which regulates this measure, has been widely criticized since its enactment. With the addition of an article stipulating that a confidential investigator can be heard as a secret witness, the article has become even more controversial. Indeed, how should the testimony of a person who conducts the investigation secretly on behalf of the prosecutor be evaluated in terms of the right to a fair trial? Does a confidential investigator differ from a judicial police officer who performs his/her duties under the order of the prosecutor in an investigation conducted by classical methods? How should the confidential investigator's testimony in a case in which he has collected evidence be interpreted in terms of the basic principles of criminal procedure? The aim of this article is to address the issue of the confidential investigator's testimony by trying to find answers to these questions.

**Keywords:** Confidential investigator, testimony, testimony of a confidential investigator, organized crimes, secret protection measures

## GİRİŞ

Ceza muhakemesinde koruma tedbirleri; muhakemenin gecikmeksizin yapılabilmesini, uyuşmazlığın konusunu teşkil eden somut olaya uygun bir karar verilebilmesini ve verilen bu kararın yerine getirilebilmesini sağlamaya yönelik tedbirleri ifade eder<sup>1</sup>. Esas itibarıyla delillerin toplanmasında ve failerin belirlenmesinde oldukça önemli bir yer işgal eden bu tedbirler<sup>2</sup>, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 90 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.

Koruma tedbirlerini çeşitli şekillerde tasnif etmek mümkündür. Bu tasnif şekillerine girmeksizin hemen belirtelim ki; “yakalama”, “gözaltı”, “tutuklama”, “adli kontrol”, “arama”, “elkoyma” klasik koruma tedbirleridir.

<sup>1</sup> Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2023), 253.

<sup>2</sup> Ersan Şen, *Türk Hukuku'nda Telefon Dinleme Gizli Soruşturmacı X Muhbir* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), 25.

Nitekim bunların bir kısmı kişilere bir kısmı ise eşyalara ulaşmaya yönelik<sup>3</sup> klasik yöntemleri içerir. Bununla beraber, bazı koruma tedbirleri doğrudan delil elde etmeye yöneliktir: “*arama*”, “*elkoyma*”, “*telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi*”, “*gizli soruşturmacı görevlendirilmesi*”, “*teknik araçlarla izleme*” tedbirlerinde olduğu gibi<sup>4</sup>. Bu belirtilenlerden başka bir de gizliliği öne çıkan koruma tedbirleri bulunmaktadır. İşte az önce ifade ettiğimiz doğrudan delil elde etmeye yönelik olan; “*telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi*”, “*gizli soruşturmacı görevlendirilmesi*”, “*teknik araçlarla izleme*” bu gizli koruma tedbirleri kapsamında yer alırlar<sup>5</sup>.

Belirtilmelidir ki delil elde etmeye yönelik birçok yöntem, karmaşık yapıdaki organize suçların<sup>6</sup> araştırılmasında ve bu tür suçlulukla mücadelede

<sup>3</sup> Devrim Aydın, *Ceza Muhakemesinde Deliller* (Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 2014), 98-99.

<sup>4</sup> Doktrindeki bir düşünceye göre, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, delile ulaşmak için başvurulmuş bir yöntem olduğundan niteliği itibarıyla bir koruma tedbiri değildir; bir “*araştırma vasıtası*”dır. (Bkz. Ayşe Nuhoğlu, “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi,” içinde *Sulhi Dönmezer Armağanı*, c. II (Ankara: 2008), 1058; Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2020), 516; benzer yönde bkz. Güneş Okuyucu Ergün, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gizli Soruşturmacının Tanıklığı Sorunu,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 71, s. 2 (2022): 807).

<sup>5</sup> Delil toplamaya yönelik koruma tedbirlerinin tasnifi için bkz. Aydın, *Deliller*, 98 vd. Gizli soruşturma tedbirleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Ruhan Erdem, *Ceza Muhakemesinde, Organize Suçlulukla Mücadelede Gizli Soruşturma Tedbirleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık 2001), 48 vd.

<sup>6</sup> “Organize suçluluk” kavramını açıklamakta fayda vardır. Ne var ki çok yönlü ve karmaşık yapısı sebebiyle bunu tanımlamak pek de kolay değildir. Organize suçluluğa yönelik araştırmalarda en çok dikkat çeken husus; araştırmacıların bu kavram içerisinde birbirinden farklı konulara ve sorunlara odaklanmış olmalarıdır. (Bkz. Edward R Kleemans, “Organized Crime and the Visible Hand: A Theoretical Critique on the Economic Analysis of Organized Crime,” *Criminology & Criminal Justice*, 13(5), 616 vd.). Dolayısıyla sorunları dahi kendi içerisinde tasnif etmek, söz konusu organize suçluluk olunca bu denli güçken bir de bunu tanımlamak ve yapılan tanım üzerinde uzlaşmak neredeyse imkânsızdır. (Organize suçluluğun kabul gören bir tanımı olmadığı hakkında bkz. Uğur Alacakaptan, “Çıkar Amaçlı Suç Örgütü Kurma Suçu,” içinde *Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2004), 45. Ancak yine de bugün için organize suçluluk temel unsurları dikkate alınarak; “*birden fazla kişinin “hiyerarşik düzende”, “disiplinli”, “sürekli”, “kamu düzeni”ni bozduğu varsayılan “aynı amaca yönelik” suçları işlemek için oluşturdukları örgütlenme*” şeklinde tanımlanabilir. (Çetin Özek, “Organize Suç,” içinde *Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan* (İstanbul, 1998), 195). Eksik olmakla beraber bu tanımın kabul edilebilir olduğu yönünde bkz. Alacakaptan, “Çıkar Amaçlı Suç Örgütü Kurma

oldukça yetersiz kalmıştır<sup>7</sup>. Öyle ki suç örgütlerinin ellerindeki gücün yanı sıra, sahip oldukları teknik ve teknolojik imkânlar, suç işlemede veya işlenen suçları gizlemede kullandıkları değişik taktik ve yöntemler, bunların faaliyetlerinin araştırılmasını zorlaştırmakta, suç delillerinin elde edilme olanağını sınırlandırmaktadır<sup>8</sup>. İşte bu nedenlerle devletler, bu tür suçların soruşturulmasında klasik koruma tedbirleri yerine, doğrudan örgüt içerisinden bilgi, belge veya delil elde etmeye yönelik bazı gizli koruma tedbirlerini kanunlarında düzenleme yoluna gitmişlerdir<sup>9</sup>. Bunlardan biri olan “*gizli soruşturmacı görevlendirilmesi*”, ülkemizde de benimsenen ve organize suçlarla mücadelede oldukça etkili olarak değerlendirilen bir tedbirdir<sup>10</sup>.

Bu çalışmada gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbiri, gizli soruşturmacının tanıklığı yönünden ele alınacaktır. Son derece tartışmalı olan bu konuya ilişkin olarak CMK’de uzunca bir süre bir düzenleme bulunmamasına rağmen, uygulamada gizli soruşturmacının tanık olarak dinlenebileceği genel olarak kabul edilmekteydi<sup>11</sup>. Daha sonra 1/2/2018 tarihli

---

Suçtu,” 45. Organize suçluluğun unsurları için ayrıca bkz. Erdem, *Gizli Soruşturma Tedbirleri*, 37 vd. Örgüt kavramının tanımının kanunilik ilkesi gereğince kanunla yapılması gerektiği yönünde bkz. Sulhi Dönmezer, “Organize Suçlulukla Mücadele,” içinde Prof. Dr. Kemal Oğuzman’a Armağan, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, y.1, s.1 (Ocak 2002): 7. Hafizoğulları ve Kurşun’un tanımına göre örgütlü suçluluk; “İster yaygın ister örgün olsun, arzı olsun veya olmasın, suçun birçok kişi tarafından birlikte işlenmesidir. Bu, ya bir suçu birlikte işlemek için kişilerin bir araya gelerek suç işlemesini, ya da bir suçu veya birkaç suçu birlikte işlemek amacıyla matuf olarak ör- günleşmeyi, ayrıca örgüt kimliği altında suç işlenmesini ifade etmektedir.” (Zeki Hafizoğulları ve Günal Kurşun, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s. 71 (2007): 28).

<sup>7</sup> Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 388.

<sup>8</sup> Okuyucu Ergün, “Gizli Soruşturmacının Tanıklığı,” 805; Atacan Köksal, “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4) (2016): 2134.

<sup>9</sup> Köksal, “Gizli Soruşturmacı,” 2135. Belirtmelidir ki gizli koruma tedbirleri, klasik koruma tedbirlerine göre özel yaşama daha fazla bir müdahaleyi gerektirdiğinden, bunların düzenlenmesinde “toplumsal yarar”, “kamu düzeni” ve “hukuk devletinin gereklilikleri” hususlarına daha da dikkat edilmelidir. (Göksel Yüksel, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi,” *Ankara Barosu Dergisi*, (2011/3): 289).

<sup>10</sup> Köksal, “Gizli Soruşturmacı,” 2136.

<sup>11</sup> “Sanığın olay tutanağını ve atılı suçu kabul etmediği takdirde, suçun sübutu için “güven alımı” adı verilen uyuşturucu madde temin etme eylemini gerçekleştiren kamu görevlileri kolluk görevlisi ise tanık olarak dinlenmeleri gereklidir. 5271 sayılı

7078 sayılı Kanun'un 137. maddesiyle CMK m. 138/3'e bir ekleme yapılarak gizli soruşturmacının kovuşturma evresinde gizli tanık olarak dinlenmesi öngörülmüştür. Anılan düzenlemeye göre; "soruşturmacı, kovuşturma evresinde tanık olarak dinlenmesinin zorunlu olması halinde, duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan veya ses ya da görüntüsü değiştirilerek özel ortamda dinlenir. Bu durumda 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanununun 9 uncu maddesi hükmü kıyasen uygulanır." Ne var ki sorun gizli soruşturmacının gizli tanık olarak dinlenmesinden öte muhakemede tanıklık etmesidir; yani tanıklığıdır. Bu itibarla çalışma kapsamında gizli tanıklık konusu inceleme dışında bırakılarak şu sorulara bir cevap aranacaktır: Gizli soruşturmacının muhakemedeki görevi ve yeri nedir? Tanıklık bu görevle bağdaşır mı? Tanıklığa ilişkin hükümler çerçevesinde gizli soruşturmacının tanıklığı nasıl değerlendirilmelidir?

## I. GİZLİ SORUŞTURMACI GÖREVLENDİRİLMESİ TEDBİRİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER VE GİZLİ SORUŞTURMACININ MUHAKEMEDEKİ YERİ

### A. Genel Olarak Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi

Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, ilk olarak mülga 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesindeki düzenlemeyle<sup>12</sup>, "gizli görevli kullanılması" adı altında hukuk sistemimizde

---

*CMK'nın 139. Maddesine göre kimliği gizli tutulması gereken gizli soruşturmacıların, CMK'nın 58/(2). maddesinin "Tanık olarak dinlenecek kişilerin kimliklerinin ortaya çıkması kendileri veya yakınları açısından ağır bir tehlike oluşturacaksa; kimliklerinin saklı tutulması için gerekli önlemler alınır. Kimliği saklı tutulan tanık, tanıklık ettiği olayları hangi sebep ve vesile ile öğrenmiş olduğunu açıklamakla yükümlüdür. Kimliğinin saklı tutulması için, tanığa ait kişisel bilgiler, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından muhafaza edilir." hükümleri ile Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre dinlenmeleri mümkündür." (Yargıtay 20. CD, E. 2016/470, K. 2016/3796, T. 15.06.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, son erişim: 3.12.2023). Benzer yöndeki diğer bazı kararlar için bkz. Yargıtay 10. CD, E. 2014/1, K. 2014/5430, T. 11.07.2014; 20. CD, E. 2015/13889, K. 2015/4086, T. 15.10.2015; 20. CD, E. 2015/312, K. 2015/2691, T. 29.06.2015; 20. CD, E. 2016/470, K. 2016/3796, T. 16.06.2016; 20. CD, E. 2015/14831, K. 2016/793, T. 16.02.2016; 20. CD, E. 2015/14985, K. 2015/5043, T. 08.12.2015; 10. CD, E. 2016/1098, K. 2016/1424, T. 02.05.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>), son erişim: 06.12.2023.*

<sup>12</sup> Söz konusu düzenleme şu şekildedir: "Bu Kanunun kapsamına giren suçların soruşturulmasında, diğer tedbirlerin yeterli olmadığı anlaşıldığında, kamu görevlileri gizli görevli olarak kullanılabilir. Gizli görevli gerektiğinde örgüt içine de sızarak, gözetlemek, izlemek, örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunmak ve suçlarla ilgili diğer delil, iz, eser ve emareleri toplamakla yükümlüdür. Gizli görevli, 1 inci

yerini almıştır. 5271 sayılı CMK'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte söz konusu tedbir bugünkü adıyla (gizli soruşturmacı görevlendirilmesi), Kanunun "Koruma Tedbirleri" için ayrılan dördüncü kısmının "Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme" başlıklı altıncı bölümünde, 139. maddesinde düzenlenmiştir.

Tedbire ilişkin usul ve esaslar ilk olarak 14.02.2007 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan "Ceza Muhakemesi Kanununda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik"<sup>13</sup>te öngörülmüştü<sup>13</sup>. Anılan yönetmeliğin 4. maddesinin (ç) bendinde gizli soruşturmacı; "gerektiğinde örgüt içine sızmak, gözetlemek, izlemek, örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunmak ve örgütün işlediği suçlarla ilgili iz, eser, emare ve delilleri toplamak ve muhafaza altına almakla görevlendirilen kamu görevlisi" şeklinde tanımlanmıştı<sup>14</sup>. Ne var ki bu yönetmelik Danıştay'ın 10. Dairesinin 09.03.2017 tarihli, 2012/1001 Esas, 2017/1361 Karar sayılı ilamı ile iptal edilmiştir<sup>15</sup>. Temel hak ve hürriyetlerin özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceğini öngören Anayasa m. 13 hükmü gereğince, belirtilen bu düzenlemenin baştan itibaren kanunla

---

*maddede yazılı suçları işlediğinden şüphe edilen bir veya birden çok kişinin gözetlenmesi ile görevlendirildiğinde, bu kişilerin evvelce suç işlemiş olması veya bu Kanunda Öngörülen suçları işlemesi tehlikesinin varlığını gösteren somut belirtilerin bulunması veya suç işlemeyi meslek veya alışkanlık haline getirmiş olmaları gereklidir. Gizli görevli, görevlendirildiği örgütün işlemekte olduğu suçlardan sorumlu tutulamaz. Gizli görevli görevini yerine getirirken suç işleyemez. Gizli görevlinin kimliği saklı tutulur. Bu maddenin uygulanması, gizli görevlinin kendisinin ve aile bireylerinin güvenlikleri yönünden benzeri bir göreve atanması için gerekli hususlar, İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir."*

<sup>13</sup> Okuyucu Ergün, "Gizli Soruşturmacının Tanıklığı," 806.

<sup>14</sup> <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/02/20070214-11.htm>, son erişim: 21.09.2023.

<sup>15</sup> Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2022), 398. Söz konusu iptal kararının gerekçesi şu şekildedir: "Muhakeme" kavramı, yalnızca yargılama usulünü değil, yargı yerinin uyumsuzluğunun çözümü için yürüttüğü faaliyetten kaynaklanan hukuki ilişkilerin sujelerinin işlemlerini de içer"diğinden; "genel anlamda mahkemelerin yargılama faaliyeti içinde yer alan usul konusunun, idari alanın dışında kaldığının ve münhasıran Yasa konusu olduğunun kabulü gerek"tiğinden ve "telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi ve gizli soruşturmacı ve teknik araçlarla izleme konularında Adalet Bakanlığının düzenleme yetkisi bulunmadığından..." (Bkz. Okuyucu Ergün, "Gizli Soruşturmacının Tanıklığı," 806).

yapılması gerekirdi<sup>16</sup>. Bu itibarla iptal kararının yerinde olduğunu ifade etmek gerekir.

Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi adlî niteliği haiz<sup>17</sup> bir gizli koruma tedbiridir<sup>18</sup>. Buna “gizli” denmesinin nedeni; CMK’de düzenlenen klasik nitelikteki diğer koruma tedbirlerinin veya açık soruşturma metotlarının aksine, örgüt içerisine sızma suretiyle delillere ulaşılmasını mümkün kılmasıdır<sup>19</sup>. Öte yandan gizli soruşturmacı görevlendirilmesine benzer bazı önleyici nitelikteki tedbirlere Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu’nda (PVSK) da yer verilmiştir<sup>20</sup>.

CMK m. 139/1’e göre; “*Soruşturma konusu suçun işlendiği hususunda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi hâlinde, kamu görevlileri gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebilir. Bu madde uyarınca yapılacak görevlendirmeye hâkim tarafından karar verilir.*” Şu hâlde gizli soruşturmacı görevlendirilmesine ancak soruşturma evresinde başvurulabilir ve bu göreve

<sup>16</sup> Okuyucu Ergün, “Gizli Soruşturmacının Tanıklığı,” 806.

<sup>17</sup> Bahri Öztürk, Behiye Eker Kazancı ve Sesim Soyer Güleç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), 299.

<sup>18</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem, *Gizli Soruşturma Tedbirleri*, 48 vd.

<sup>19</sup> Bkz. Veli Özer Özbek, *Organize Suçluluk ile Mücadelede Kullanılan Gizli Görevlinin Görevin Gerekirdiği Suçlar Bakımından Cezalandırılabilirliği* (Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 2003), 15.

<sup>20</sup> Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi*, 515. Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbirine benzer nitelikteki önleyici tedbirler şunlardır: PVSK’nin ek 5. maddesine göre; “*Genel güvenlik, kaçakçılık ve uyuşturucu maddelerle ilgili önemli olayları takip etmek, gerekiyorsa müdahale ederek soruşturmasını yapmak üzere; A) İçişleri Bakanlığınca doğrudan veya ilgili valinin talebi üzerine merkez personelinden ekipler (timler) görevlendirilebilir. B) Yukarıdaki bent hükmüne uygun olarak bir ilde soruşturması yapılan olayın aydınlatılması, delillerin toplanması, sanıkların yakalanması, başka illerde de araştırma ve soruşturma yapılmasını gerektiriyorsa iller arasında ilgili valiliklerce ekipler görevlendirilebilir. Bu ekiplerin polis yetkilerini kullanması, polis bölgesi sınırları ile kayıtlı değildir. Bu ekipler görev yaptıkları mahallin en büyük mülki amirine bilgi vermek zorundadırlar. Görevin ifası sırasında mahallin en büyük mülki amirine karşı da sorumludurlar. Genel ve özel kolluk makam ve memurları bu personele gereken her türlü yardımı yapmaya mecburdur.*” PVSK ek 7. maddenin ilk paragrafına göre; “*Polis, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayiş sağlamaya üzere, ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yapar.*” (Bkz. Köksal, “Gizli Soruşturmacı,” 2139, dp. 13).

ancak kamu görevlileri tayin edilebilir<sup>21</sup>. Ayrıca, söz konusu tedbire başvurabilmek için somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı<sup>22</sup> ve başka surette delil elde edilememesi gerekir. Belirtilen bu şartlar, tedbirin ikincil (tali) niteliğini ortaya koymaktadır<sup>23</sup>. Gizli soruşturmacı görevlendirilmesine ilişkin kararda her iki koşulun da gerekçesine yer

<sup>21</sup> Kolluk görevlisi olmayan kişiler tarafından bu görevin yerine getirilmesi, delillerin tespiti ve muhafaza altına alınması bakımından oldukça güçtür. Bu nedenle öğretilerde çok istisnai hâllerde, “örneğin bir işyerinin veya binanın içindeki faaliyetlerle ilgili olarak yürütülen soruşturmada” bu kişilerin soruşturmacı olarak tayin edilmesi gerektiği belirtilmiştir. (Devrim Aydın, “Adil Yargılanma İlkeleri Açısından Türk Ceza Yargılamasında Gizli Tanıklık Kurumu,” *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, y. 6, s. 2021/2 (2021): 21).

<sup>22</sup> Kanunda geçen “somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması” ifadesi doktrinde farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Öztürk/Eker Kazancı/Soyer Güleç söz konusu ifadenin “kuvvetli şüphe” olarak anlaşılması gerektiğini, böyle anlaşılması hâlinde mahkûm edilmesi kuvvetle muhtemel olan bir kişi hakkında bu tedbirin uygulanma imkânının olmayacağını, kanun koyucunun bilinçli olarak bu kavramı tercih ettiğini belirtirlerken (Öztürk, Eker Kazancı ve Soyer Güleç, *Koruma Tedbirleri*, 301); Özbek/Doğan/Bacaksız söz konusu ifadenin basit şüpheden daha yoğun ancak yeterli ya da kuvvetli şüphe derecesine ulaşması gerekmeyen bir şüphe derecesi olarak anlaşılması gerektiğini, aksi hâlde söz konusu tedbire ikincillik ilkesi gereğince başvurmanın gereksiz hâle geleceğini belirtmişlerdir. (Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi*, 380). Bununla beraber, Yenisey/Nuhoğlu gizli soruşturma tedbirlerinin uygulanmasında basit şüphenin yeterli olacağını; fakat şüphe sebebinin kuvvetli olması, somut delile dayanması ve sağlam olması gerektiğini ifade etmişlerdir. (Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 505). Centel/Zafer ise, “somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması” koşulunun “başka surette delil elde edilememesi” koşuluyla bir araya geldiğinde bir çelişki yarattığı düşüncesindedirler. (Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi*, 519). Aksi yönde bkz. Ahmet Gökçen, Murat Balcı, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 543.

<sup>23</sup> Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 467. Aynı yazar söz konusu normu “yedek norm” olarak da nitelendirilmekte ve ancak zorunluluk hâlinde bu tedbire başvurulabileceğini ifade etmektedir. (Yurtcan, *Ceza Yargılaması*, 465). İkincillik koşulu; “aynı amaca hizmet eden iki tedbir arasında öncelik-sonralık ilişkisini ifade eder. Bu durumda söz konusu suç açısından uygulanabilecek tedbirler arasında bir karşılaştırma yapılmalı ve bunlardan en ılımlısı hangisi ise o seçilmelidir. Yani arama, el koyma ve tutuklama gibi koruma tedbirleri gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbiri arasındaki öncelik-sonralık ilişkisi göz önüne alındığında diğer tedbirler gizli soruşturmacı tedbirine göre önceliğe sahip olacaktır.” (Mehmet Işık, “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s. 110 (2014): 387).



verilmelidir<sup>24</sup>. Söz konusu tedbire yalnızca m. 139/7’de yer alan katalog suçlar<sup>25</sup> bakımından başvurulabilir<sup>26</sup>. CMK’de tedbirin süresine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak örgütün yapısı, işlenen suçların niteliği ve/veya çokluğu, delil elde edilmesine ilişkin zorluklar göz önüne alınarak,

<sup>24</sup> Aydın, *Deliller*, 122.

<sup>25</sup> Söz konusu hüküm uyarınca; “*Bu madde hükümleri ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir: a) Türk Ceza Kanununda yer alan;*

1. *Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),*
  2. *Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),*
  3. *Silahlı örgüt (madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (madde 315).*
- b) *Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.*
- c) *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.*

<sup>26</sup> 24.11.2016 yılında 6763 sayılı Kanunla CMK m. 139/7-a-1’e yapılan değişikliğe kadar örgüt kapsamında işlenmeyen suçlar bakımından gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbiri uygulanamazken, anılan değişiklikte beraber örgüt kapsamında işlenmeyen uyuşturucu madde imal ve ticareti suçu bakımından da bu tedbirin uygulanması öngörülmüştür. Ne var ki bunun öncesinde bu husus birçok karara konu olmuştur: “*Somut olayda dava konusu suç, uyuşturucu madde ticareti yapma suçu olduğu ancak örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suç olmadığı; CMK’nın 139. maddesinin 4. fıkrasına göre örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmeyen suçlarda gizli soruşturmacı görevlendirilemeyeceği dosya kapsamından anlaşılmıştır;*” Yargıtay 20. CD, E. 2016/1163, K. 2019/6192, T. 13.11.2019; “*Somut olayda dava konusu suçun, uyuşturucu madde ticareti yapma suçu olduğu ancak örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suç olmadığı; 6763 sayılı yasa ile değişiklikten önceki CMK’nın 139. maddesinin 4. fıkrasına göre örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmeyen suçlarda gizli soruşturmacı görevlendirilemeyeceği dosya kapsamından anlaşılmıştır. Yapılan soruşturma işlemleri, kovuşturma kapsamı ve tüm dosya içeriğine göre sonuç olarak; Suçun sübutunun tespiti için sanıktan uyuşturucu madde alma-temin etme eylemini gerçekleştiren gizli soruşturmacılar kolluk görevlisi ise "suçu ve faili belirleme, suçla ilgili delilleri toplama" konusunda faaliyette bulunabileceklerinden, öncelikle gizli soruşturmacıların adli kolluk görevlisi olup olmadığının sorulması, gizli soruşturmacıların adli kolluk görevlisi olmadığına tespiti halinde "suçu ve faili belirleme, suçla ilgili delilleri toplama" konusunda faaliyette bulunamayacaklarından bu yöntemle elde edilen bilgilerin delil olarak değerlendirilemeyeceği,” 10. CD, E. 2019/243, K. 2021/7282, T. 10.06.202. Aynı konuda benzer başka bazı kararlar için bkz. Yargıtay 20. CD, E. 2015/61, K. 2015/3471, T. 09.09.2015; 20. CD, E. 2015/90, K. 2015/2804, T. 01.07.2015; 10. CD, E. 2020/5723, K. 2020/4272, T. 24.09.2020; 20. CD, E. 2019/3301, K. 2020/1786, T. 11.03.2020, 10. CD, E. 2019/2565, K. 2022/336, T. 13.01.2022, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, son erişim: 06.12.2023.*

sürenin somut durum ile orantılı olması aranmalıdır<sup>27</sup>. Bununla beraber, koruma tedbirlerinin geçici olma özellikleri nedeniyle, tedbire başvurmayı gerektiren nedenler ortadan kalktığı anda buna derhâl son verilmesi gerekir<sup>28</sup>.

Gizli soruşturmacı, faaliyetlerini izlemek üzere görevlendirildiği örgütle ilgili her türlü araştırmayı yapmak ve örgütün faaliyetleri kapsamında işlenen suçlarla ilgili delilleri toplamakla yükümlüdür (m. 139/4)<sup>29</sup>. Soruşturmacı görevini icra ederken suç işleyemez ve görevlendirildiği örgütün faaliyetleri kapsamında işlenen suçlardan dolayı sorumlu tutulamaz (m. 139/5). Ancak öğretide kişinin suç işlemeyen örgüt üyesi hâline gelmesinin veya örgüt içerisinde önemli bir konuma sahip olmasının mümkün olmadığı<sup>30</sup>, bu nedenle kişilere zarar vermemek şartıyla örgütün amaçlarına uygun olan basit nitelikteki suçların işlenmesine imkân tanınmasının daha uygun olabileceği<sup>31</sup> yönünde değerlendirmeler bulunmaktadır.

Öte yandan çeşitli ülkelerde daha farklı soruşturma yöntemlerine veya “bilgi veren”, “güvenilir adam”, “gizli soruşturma yapan polis”, “ajan provokatör”, “yer altı ajanı” gibi kavramların tartışıldığı değişik uygulamalara<sup>32</sup> rastlanmaktadır<sup>33</sup>. Belirtilen bu kavramlar arasında belki de en çok dikkat çeken ve gizli soruşturmacıyla benzerlik gösteren “ajan provokatör”dür. “Polis taktiği açısından amaca uygun “rutin” bir uygulama” olarak ifade edilen ajan provokatör kullanılması, sayısız eleştirilere rağmen, suçlulukla mücadelede devletlerin hiçbir dönem vazgeçemediği bir yöntem olmuştur<sup>34</sup>. Uluslararası alanda üzerinde uzlaşılan bir tanıma göre ajan provokatör; “devlet organlarının himayesi ile ya da kontrolü altında diğer

<sup>27</sup> Erdal Yerdelen, *Soruşturma ve Koruma Tedbirleri* (Adil Yayınevi, 2006), 123.

<sup>28</sup> Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 480. Bu noktada “dürüst işlem ve oranlılık ilkesi”ne uygun davranılmasının önemi göz ardı edilmemelidir. (Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi*, 400).

<sup>29</sup> Gizli soruşturmacının bu görevi yerine getirebilmesi için “ortama uyum sağlayabilme, iyi bir hafızaya sahip olma, gizli bilgi toplama, teknik araçları kullanabilme, göreviyle ilgili hukuki konularda bilgi sahibi olma” gibi yeteneklerinin bulunması ve bu hususta eğitim almış olması gerekir. (Necati Meran, *İletişimin Denetlenmesi & Gizli Soruşturmacı ve Teknik Takibin Hukuki Boyutu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2013), 361).

<sup>30</sup> Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Eskişehir: Nisan Kitabevi, 2022), 386.

<sup>31</sup> Bkz. Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi*, 482.

<sup>32</sup> Bu kavramlar hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Veli Özer Özbek, “Türk Hukuku’nda Gizli Soruşturmacının Ceza Sorumluluğu,” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, c. 2, s. 1-2, 138 vd.; Erdem, *Gizli Soruşturma Tedbirleri*, 81 vd.; Köksal, “Gizli Soruşturmacı,” 2140 vd.

<sup>33</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem, *Gizli Soruşturma Tedbirleri*, 77 vd.

<sup>34</sup> Özbek, “Gizli Soruşturmacının,” 142.

*kişileri bir suç işlemeye teşvik eden kişi*”dir<sup>35</sup>. Şu hâlde ajan provokatör, kovuşturma organlarının talimatıyla, üçüncü kişilerin suç işlemesine neden olan veya onları suç işlemeye yönelten kişiyi ifade eder<sup>36</sup>. Hâlbuki gizli soruşturmacıda durum tam tersidir. Gizli soruşturmacı pasiftir; failleri izler, delilleri toplar, üstelik failler hakkında ceza kovuşturması yapılabilmesi yönünde bir amaç taşımaz<sup>37</sup>.

Gizli soruşturmacının faaliyetlerini izlemekle görevli olduğu örgütle ilgili olarak telefon dinleme veya teknik araçlarla izleme gibi koruma tedbirlerini uygulayıp uygulamayacağı da uzunca bir süre tartışılan bir konu olmuştur<sup>38</sup>. Doktrinde gizli soruşturmacının bu tedbirleri uygulayabilmesi için ayrıca yetkilendirilmiş olması gerektiğini belirtenler olduğu gibi<sup>39</sup>; “izleme ve araştırma” faaliyetleri kapsamında bunları zaten uygulayabileceğini, bu tedbirlerin gerçekte iç içe geçmiş bir durumda olduğunu ifade edenler de olmuştur<sup>40</sup>. Oysaki koruma tedbirlerinden her birinin şartları ve uygulanma

<sup>35</sup> Özbek, “Gizli Soruşturmacının,” 142-143. Ajan provokatörün tanımı için ayrıca bkz. Erdem, *Gizli Soruşturma Tedbirleri*, 85; Ozan Ercan Taşkın, *Kışkırtıcı Ajan* (Eskişehir: Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008), 7 vd.

<sup>36</sup> Erdem, *Gizli Soruşturma Tedbirleri*, 85.

<sup>37</sup> Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi*, 516.

<sup>38</sup> Yargıtay, 28.03.2023 tarihinde m.139/4’e yapılan ekleme öncesi, çeşitli kararlarında, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi kararına dayanılarak bu tedbirlerin uygulanamayacağını belirtmiştir: “*Olayımızda sanığın 5271 sayılı CMK’nın 140. maddesindeki düzenlemeye göre teknik araçlarla izlenmesine ilişkin bir karar bulunmamaktadır. CMK’nın 139. maddesine göre alınan Gizli Soruşturmacı görevlendirilmesine ilişkin karara dayanılarak ve CMK’nın 140. maddesine göre ayrıca bir karar alınmadan Teknik Araçlarla izleme yapılamaz. Buna rağmen teknik araçlarla izleme, görüntü ve ses kayıtları yapılmıştır. Mahkemece olayların sübutu gizli soruşturmacının faaliyetleri ile teknik izlemeye dayandırılmıştır. CMK’nın 217. maddesine göre; Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir. Hukuka uygun olmayan teknik izlemelerle elde edilen delillere dayanılarak sübuta gidilmesi mümkün değildir.*”, Yargıtay 20. CD. E. 2015/15972, K. 2016/1364, T. 08.03.2016. “*Mahkemece suçun sübutu gizli soruşturmacı faaliyetleri ile teknik araçlarla izleme sonucu elde edilen kayıtlara ve sanığın ikrarına dayandırılmıştır. CMK’nın 217. maddesine göre sanığa atılı suç hukuka uygun şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir. Hukuka uygun olmayan teknik araçlarla izleme sonucu elde edilen delille dayanılarak sübuta gidilmesi mümkün değildir.*”, Yargıtay 10. CD, E. 2020/6502, K. 2020/3467, T. 15.09.2020., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, son erişim: 06.12.2023.

<sup>39</sup> Bkz. Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi*, 517.

<sup>40</sup> Bkz. Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi*, 410. Öte yandan aynı yazarlar “izleme” ve “araştırma” faaliyetleri kapsamında gizli soruşturmacının belirtilen bu tedbirleri uygulaması hususunda bir engelin bulunmadığını, ancak bir hukuk devletinde

şekli CMK’de ayrı ayrı düzenlenmiştir; bunlardan birinin şartları diğerlerini kapsamaz. Nitekim temel hak ve hürriyetleri sınırlandıran koruma tedbirleri yönünden kanunilik ilkesi geçerlidir<sup>41</sup>. Bu itibarla gizli soruşturmacının başka tedbirleri uygulama yetkisi bulunmamaktadır<sup>42</sup>.

Ne var ki 28.03.2023 tarihinde, CMK m. 139/4’e 7445 sayılı Kanun’un 19. maddesiyle şu yönde bir düzenleme eklenmiştir: “*Hâkim, soruşturmacının yedinci fıkranın (a) bendinin (1) numaralı alt bendinde yer alan suç bakımından kamuya açık yerlerde ve işyerlerinde delil toplamak amacıyla ses veya görüntü kaydı yapmasına izin verebilir.*” Bu itibarla “*örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti*” suçu bakımından gizli soruşturmacıya hâkim kararıyla aynı zamanda teknik araçlarla izleme yetkisi de verilebilmektedir. Peki ya hem ev hem de iş yeri olarak kullanılan yerler bakımından durum ne olacaktır? Bize göre böyle bir durumda, kişinin konutunda teknik araçlarla izleme tedbirinin uygulanamayacağını açıkça ifade eden CMK m. 140/5 hükmü uyarınca, teknik araçlarla izleme tedbiri uygulanamaz. Kaldı ki iş yeri ile konut arasında gerçekte pek bir fark yoktur. Her ikisi de aynı ölçüde kişilerin özel yaşamlarını sürdürdükleri alanı ifade eder. Hatta iş yerlerinde geçirilen süre kimi zaman konutta geçirilen süreden çok daha fazla olabilmektedir.

## B. Gizli Soruşturmacının Görevi ve Muhakemedeki Yeri

Gizli soruşturmacının görevi CMK m. 139/4’te belirtilmiştir. Buna göre; “*Soruşturmacı, faaliyetlerini izlemekle görevlendirildiği örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunmak ve bu örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili delilleri toplamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 28/3/2023-7445/19 md.) Hâkim, soruşturmacının yedinci fıkranın (a) bendinin (1) numaralı alt bendinde yer alan suç bakımından kamuya açık yerlerde ve işyerlerinde delil toplamak amacıyla ses veya görüntü kaydı yapmasına izin verebilir.*” Anılan hükme göre gizli soruşturmacının muhakemedeki görevi kısaca; suç örgütüne ilişkin araştırmada bulunmak ve örgütün faaliyetleri

---

kanunda açıkça düzenlenmediği sürece bir tedbir içerisinde başka bir tedbire başvurmanın mümkün olamayacağını belirterek, söz konusu düzenlemeye bir eleştiri de getirmişlerdir. (Bkz. Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi*, 423).

<sup>41</sup> Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, 253.

<sup>42</sup> Gizli soruşturmacının koruma tedbirlerine res’en karar verip uygulayabilmesine ilişkin bir düzenlemenin bulunmaması, bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. (Bkz. Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi*, 481).

kapsamında işlenen suçlarla ilgili delilleri toplamaktır<sup>43</sup>. Öyleyse öncelikle şu sorunun cevaplandırılması gerekir: Bu görev, ceza muhakemesinde Cumhuriyet savcısının yerine getirdiği iddia görevinden farklı mıdır?

Bilindiği üzere muhakemede Cumhuriyet savcısı belirtilen bu görevi emrindeki kolluk görevlileri aracılığıyla yerine getirir. Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri CMK m. 160 ve devamında düzenlenmiştir. Buna göre Cumhuriyet savcısı her şeyden önce “*ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere*” işin gerçeğini araştırmaya başlar (m. 160/1). Bu araştırma adli kolluk görevlileri marifetiyle yapılır ve Cumhuriyet savcısı “*şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almak ve şüphelinin haklarını korumakla*” yükümlüdür (m. 160/2). Ayrıca Cumhuriyet savcısının emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığıyla her türlü araştırmayı yapabileceği, kolluk görevlilerinin ise Cumhuriyet savcısının araştırmaya ilişkin emirlerini yerine getirmekle, savcı tarafından talep edilen bilgi ve belgeleri derhâl temin etmekle yükümlü oldukları hususları ve bu yükümlülüklerin uyulmamasının sonuçları CMK m. 161, f. 1-5’te detaylı olarak düzenlenmiştir.

Bu belirtilenler doğrultusunda az önce sorduğumuz soruya dönecek olursak; gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kolluk görevlisinin örgütün faaliyetlerini araştırma ve delilleri toplama görevi CMK’nin 160 ve 161. maddelerde öngörülen yükümlülüklerle doğrudan ilişkilidir. İşte bu nedenle gizli soruşturmacı olarak atanan kolluk görevlisinin yerine getirdiği görev, bir arama veya elkoyma tedbirini yerine getiren kolluk görevlisinininkinden farksızdır<sup>44</sup>. Esasen gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbiri, arama

<sup>43</sup> Doktrinde Şen ve Aksüt, gizli soruşturmacının asli görevini şu şekilde açıklamışlardır: “*Duyduğunu, gördüğünü ve hissettiğini rapor edip tutanağa kaydetmek değil, suçla ilgili somut delillere ulaşış onları toplamak olup, gizli soruşturmacı araştırmaya konu suçu ve sorumluları ile somut delillerini bulmalı, bilgi ve belgeler ile tanıkları tespit etmeli, tüm bunları bağlı olduğu adli makama aynen ve gecikmeksizin iletmelidir. Bu tedbirle; suç örgütü yapılanmalarında ve CMK m.139/7’de sayılan suçlarda kamu görevlilerinin gizli araştırma tayini edilerek, suça ve faillerine ilişkin delillerin toplanması öngörülmüştür.*” (Ersan Şen ve Ertekin Aksüt, “Gizli Soruşturmacı Tayininde Genel ve Soyut Karar Sorunu,” <https://sen.av.tr/tr/makale/gizli-sorusturmaci-tayininde-genel-ve-soyut-karar-sorunu>, son erişim: 06.12.2023).

<sup>44</sup> Kolluk görevlilerinin, CMK m. 160 vd. gereğince Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda ve genel yetkileri kapsamında, işlendiği iddia edilen suçla ilgili delil toplamak için alıcı rolüne girmeleri mümkündür. Bunun için CMK m. 139 bağlamında

tedbirinin gizli soruşturmacı tarafından gizli şekilde uygulanmasından başka bir şey değildir. Bu itibarla gizli soruşturmacının araştırma yapma ve delilleri toplama yükümlülüğünün kapsamı; failerin yakalanması, suç delillerinin ve müsadereye tabi eşyanın ele geçirilmesinden ibarettir<sup>45</sup>. Yalnızca, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbirinde görevin niteliği farklıdır: Bu görev gizlidir, ilgililerce bilinmemektedir. Ancak bu nitelik bunu diğer koruma tedbirlerinden ayırmaz ve kolluk görevlilerinin muhakemedeki yerini değiştirmez.

Sonuç itibarıyla adli kolluk görevlileri, muhakemede iddia görevini yerine getiren Cumhuriyet savcısının<sup>46</sup> emri altında olduklarından, gizli soruşturmacının muhakemedeki yeri<sup>47</sup> Cumhuriyet savcısınıninkiyle aynıdır. Bu

---

gizli soruşturmacı olarak görevlendirilmelerine gerek bulunmamaktadır. (Gökçen, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi*, 546-547).

<sup>45</sup> “Öte yandan, gizli soruşturmacıların asıl görevi “uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak” değil, “suçu ve failini belirlemek, suçla ilgili delilleri elde etmek”ten ibarettir. Bu nedenlerle gizli soruşturmacı tarafından sanıktan birden çok kez uyuşturucu madde satın alınmasının, ayrıca suç oluşturmayacağı ve gerçek anlamda bir “alım-satım”ın söz konusu olmadığı gözetilmeden atılı suçun zincirleme olarak işlendiği kabul edilerek, sanığın cezasının TCK’nın 43. maddesi ile artırılması...”, Yargıtay 10. CD, E. 2019/243, K. 2021/7282, T. 10.06.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, son erişim: 06.12.2023.

<sup>46</sup> Cumhuriyet savcısının süjeliği, taraf olup olmadığı sorunu, ödev ve yetkileri konularında detaylı bilgi için bkz. Toroslu ve Fezyioğlu, *Ceza Muhakemesi*, 132 vd.

<sup>47</sup> Yargıtay -daha sonra CMK m. 139’da bazı değişiklikler yapılmış olmakla birlikte- 11.07.2014 tarihli bir kararında gizli soruşturmacının hukukî durumunu şu şekilde tartışmıştır:

“1- Gizli soruşturmacı hangi suçlarda kullanılabilir?

a) TCK’nın 220. maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan “örgüt kurma” ve “örgütü yönetme” suçları,

b) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması şartıyla 139. maddede sınırlı olarak sayılan diğer suçlar.

2- Gizli soruşturmacı “tanık” olarak dinlenebilir mi?

a) Sanık, gizli soruşturmacı tarafından düzenlenen rapor veya tutanağa itiraz etmiş olup da, bu rapor veya tutanak dışında sanık aleyhinde mahkûmiyetini gerektirecek delil yoksa;

aa) Gizli soruşturmacının tanık olarak dinlenmesi ve düzenlediği rapor veya tutanağa uygun beyanda bulunması durumunda sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi muhtemel ise, gizli soruşturmacı tanık olarak dinlenmelidir.

bb) Gizli soruşturmacı CMK’nın 58. maddesi uyarınca ve kimliği mutlaka gizli tutularak dinlenmelidir.

cc) Dinleme sırasında sanık ve müdafine soru sorma olanağı tanınmalıdır.

ifadeden kolluk görevlilerinin muhakemenin bir süjesi oldukları veya muhakemenin tarafı oldukları şeklinde bir sonuç çıkarılmamalıdır. Elbette kolluk görevlileri muhakemenin süjesi değildir. Fakat iddia görevini yerine getiren savcının emri altında soruşturma işlemlerini yürütmeleri nedeniyle, kolluk görevlilerini ceza muhakemesinde savcıdan bağımsız veya ayrı bir yerde düşünmek mümkün değildir.

- 
- dd) Duruşmada dinlenmeyen gizli soruşturmacının düzenlediği rapor veya tutanak hükme esas alınmaz.
- b) Sanık, gizli soruşturmacı tarafından düzenlenen rapor veya tutanağın doğru olduğunu söylemiş ise ya da bu rapor veya tutanak dışındaki deliller sübut için yeterli ise; gizli soruşturmacının dinlenmesine gerek yoktur.
- c) Gizli soruşturmacının, düzenlediği rapor veya tutanağa uygun olarak beyanda bulunması halinde bile, sübutun varlığı kabul edilmeyecek ise; sonuca etkisi olmayacağı için gizli soruşturmacının dinlenmesine gerek yoktur.
- 3- Örgütlü olmayan suçlarda gizli soruşturmacı görevlendirilmiş ise, gizli soruşturmacının hukukî statüsü nedir ve topladığı deliller hukuka uygun delil olarak kabul edilir mi?
- a) Gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kişi adli kolluk görevlisi değil ise;
- aa) Delil toplama yetkisi bulunmadığından, elde ettiği deliller ve bu bağlamda düzenlediği rapor veya tutanak "hukuka aykırı" delil niteliğinde olup hükme esas alınmaz.
- bb) Bu görevlinin tanık olarak dinlenmesi de gerekmez.
- b) Gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kişi adli kolluk görevlisi ise;
- aa) Adli kolluk görevlisi, kollukla ilgili kanunlar ile CMK'daki hükümlerde yer alan genel yetkisi ve görevi kapsamında olmak üzere, Cumhuriyet savcısının sözlü veya yazılı emirleri doğrultusunda delil toplayabilir. Bu nitelikte topladığı deliller hukuka uygundur. Bu nedenle, örgütlü olmayan suçlar için gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen ve adli kolluk görevlisi olan kişinin statüsü "adli kolluk görevlisidir."
- bb) Adli kolluk görevlisi tarafından düzenlenen rapor veya tutanak dışında, sanık aleyhinde delil yoksa, adli kolluk görevlisinin tanık olarak dinlenmesi ve düzenlediği rapor veya tutanağa uygun beyanda bulunması durumunda sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi muhtemel ise; adli kolluk görevlisi tanık olarak dinlenmelidir.
- cc) Adli kolluk görevlisi, diğer tanıklar gibi kimlikleri gizlenmeden dinlenmelidir.", Yargıtay 10. Ceza Dairesi, E. 2014/1, K. 2014/5430, T. 11.07.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, son erişim: 06.12.2023.

## II. CEZA MUHALEMESİNDE TANIKLIĞA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

### A. Genel Olarak Tanık Beyanı

Tanık, ceza muhakemesinde delilin kaynağıdır. Nitekim muhakemede doğrudan inceleme konusu yapılan tanığın kendisi değil, beyanıdır<sup>48</sup>. Şayet sübut konusunda karar vermeye yetkili makam tarafından bu beyanın maddî gerçeği yansıttığına kanaat getirilirse, tanık beyanı ceza muhakemesinde “delil” niteliğini kazanır<sup>49</sup>. Belirtilmelidir ki; tanık beyanı, olayın tanığın mahkeme veya hâkim huzurunda yaptığı sözlü açıklamalar için kullanılan bir kavramdır<sup>50</sup>. Ne var ki CMK soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının da tanık dinleyebileceğini kabul etmiştir (m. 54/2). Bu nedenle savcı huzurunda tanığın yaptığı sözlü açıklamalar da tanık beyanı niteliğini haizdir; ancak yetkili olmayan kişiler veya makamlar huzurunda yapılan açıklamalar<sup>51</sup>, bunların tutanağa geçirilmeleri hâlinde, belge delili olarak kabul edilebilirler<sup>52</sup>.

Bir görüşe göre tanık beyanı, ceza muhakemesinde delil çeşitleri arasındaki önem sıralamasında en başta yer alır. Bir hâkim için belge, itiraf, belirti olmadan bir yargılama yapmaktansa, “adaletin gözü ve kulağı” olan tanık olmadan yargılama yapmak çok daha zordur<sup>53</sup>. Hâlbuki muhakemede her türlü tanık beyanına şüpheyle yaklaşılması gerekir<sup>54</sup>. Zira insan beyni üzerinde yapılan bazı bilimsel araştırmalar, tanığın bir olayı unutmamış olması hâlinde doğru hatırladığı varsayımının yanlış olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Gerçekten de insan hafızası, çeşitli sebeplerle, olan şeyleri aynen kaydedemez. Duyu organları aracılığıyla gerçekleşen algılama esnasında bazı

<sup>48</sup> Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık* (Ankara: US-A Yayıncılık, 1996), 26.

<sup>49</sup> Feyzioğlu, *Tanıklık*, 26.

<sup>50</sup> Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi*, 548.

<sup>51</sup> Tanığın sübut hakkında karar verecek olan makama yaptığı sözlü açıklamaların “tanık beyanı” olarak ifade edilmesi gerektiği; buna karşın, sübuta ilişkin karar vermeyecek resmi makamlar huzurunda yaptığı açıklamalara “ifade” adı verilmesi gerektiği yönünde bkz. Feyzioğlu, *Tanıklık*, 30, 31; Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi*, 548.

<sup>52</sup> Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, 208; Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi*, 548.

<sup>53</sup> Roger Merle ve André Vitu, *Traité de Droit Criminel* (Paris: Editions Cujas, 1997), 214-215.

<sup>54</sup> Devrim Güngör, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 6, s. 2 (2015): 311.



veriler değişim gösterir. Hatta aynı değişim hafızaya daha önce kaydedilmiş olan veriler bakımından dahi mümkün olabilmektedir. İşte bu nedenle hâkim, verilerin algılanmasında rol oynayan etkenleri göz önünde bulundurarak somut olayda tanığın beyanının ne ölçüde ve ne şekilde etkilenmiş olabileceği hususunu değerlendirmeli, buna göre tanık beyanının delil değerini belirlemelidir<sup>55</sup>.

Tanık, basit bir tanımla, muhakemede uyumsuzluğun konusunu oluşturan olayla ilgili bilgi sahibi olan ve kanuna göre tanıklıkla bağdaşmayan niteliklerden birine sahip olmayan kişiyi ifade eder<sup>56</sup>. Esasen bu tanım, tanıklık edebilecek olan tanık kavramını açıklamaktadır; zira “tanık olmak” ile “tanıklık etmek” farklı şeylerdir. Şöyle ki; olayın tanığının sübut konusunda karar vermeye yetkili olan mahkeme veya onun adına hareket eden hâkim önünde dinlenmesi “tanıklık etmek”tir<sup>57</sup>. Kimlerin ceza muhakemesinde tanıklık edebileceğini belirleyebilmek için az önceki tanım çerçevesinde tanıklıkla bağdaşmayan niteliklerin neler olduğunu ortaya koymak gerekir. Bunun için ise genel olarak tanıklığa ilişkin hükümlerin incelenmesi gerekir.

## B. Tanıklığın Şartları

### 1. Tanığın Muhakemenin Tarafı Olamaması

Tanık uyumsuzluğun tarafı olmayan bir kişidir<sup>58</sup>. Bu itibarla muhakemede üçüncü kişi durumundaki herkesin tanık olarak dinlenmesi mümkündür; yeter ki muhakemeye konu olan olayı algılama ve edindiği bilgileri aktarabilme yeteneğine sahip olsun<sup>59</sup>. Esasen CMK’de bu husus açık bir biçimde ifade edilmemiştir; ancak tanıklığa ilişkin hükümler incelendiğinde tanığın taraf olamayacağı kuralının benimsendiği hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde anlaşılmaktadır.

<sup>55</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Güngör, “Tanık Beyanının Delil Değeri,” 309-310.

<sup>56</sup> Paolo Tonini ve Carlotta Conti, *Manuale di Procedura Penale* (Milano: Giuffrè Editore, 2021), 286.

<sup>57</sup> Nurullah Kunter, *Muhakeme Hukuku dahil olarak Ceza Muhakemesi Hukuku* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 1989), 631.

<sup>58</sup> Feyzioğlu, *Tanıklık*, 32 vd.; Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, 208.

<sup>59</sup> Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar, Esra Alan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin ve Mehmet Can Tok, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 303.

Örneğin doğru bir tanık beyanına ulaşabilmek için CMK’de öngörülen hükümler arasında en önemli yere sahip olan m. 52 gereğince; “*her tanık, ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir*” (m. 52, f.1). “*Tanıklar, kovuşturma evresine kadar ancak gecikmesinde sakınca bulunan veya kimliğin belirlenmesine ilişkin hâllerde birbirleri ve şüpheli ile yüzleştirilebilirler*” (m. 52, f.2). Bu düzenleme ile amaçlanan tanıkların duruşmada dinlenilmelerinden önce şüpheli veya diğer tanıklarla bir araya gelip birbirilerinden etkilenmelerini önlemektir<sup>60</sup>. Şöyle ki; bir tanık duruşmada dinlenirken aynı anda başka bir tanığın da hazır bulunması durumunda, dinleme sırası kendisine gelen tanık önceki tanıkla çelişmemek için kendi beyanını ona benzetmeye çalışır. Sonra dinlenen tanığın beyanının öncekiyle çelişkili olması, onun yalan beyanda bulunduğu yönünde bir kanaate neden olur; sonra dinlenen tanık da bunu önlemek için böyle bir yola başvurur<sup>61</sup>. İşte bu nedenle, duruşmada hazır bulunma hakkına sahip olanların veya muhakeme görevini yerine getiren, muhakeme makamlarını işgal eden sùjelerin (örneğin; şüpheli veya sanık, müdafî, katılan) tanık olarak dinlenmeleri söz konusu olamaz<sup>62</sup>. Gerçekten de bu kişilerin beyanlarının uyumsuzluğunun konusunu oluşturan olaya ilişkin olarak objektif olması mümkün değildir<sup>63</sup>. Oysa muhakemede “tanık beyanının objektifliği ilkesi” geçerlidir<sup>64</sup>.

Ayrıca belirtmek gerekir ki ceza muhakemesinde vicdani delil sistemi geçerli olduğundan, şüpheli, sanık, suçtan zarar gören, müdafî gibi kişilerin beyanına tanık beyanı niteliğinin atfedilmesi bunları daha değerli hâle getirmez. Başka bir deyişle; tanık dışındaki kişilerin beyanı, muhakemede tanık beyanına göre daha az değerli olmadığı gibi, bu kişilerin beyanlarının değersiz olduğunu peşinen kabul etmek de mümkün değildir<sup>65</sup>. Esas sorun tanıklar hakkında geçerli olan hükümlerin, diğer kişiler bakımından da

<sup>60</sup> Feyzioğlu, *Tanıklık*, 234.

<sup>61</sup> Güngör, “Tanık Beyanının Delil Değeri,” 312-313.

<sup>62</sup> Makam itibarıyla taraf ve şahıs itibarıyla taraf şeklindeki ayırmada, tanığın taraf olmaması gerektiği kuralını yalnızca “makam itibarıyla taraf olma” kavramıyla sınırlandıran, bu itibarla tanığın şahıs itibarıyla muhakemenin tarafı olan kişilerden biri olabileceğini savunan görüş için bkz. Feyzioğlu, *Tanıklık*, 40-42.

<sup>63</sup> Sanık, savcı, müdafî ve vekilin tanıklık yapamayacağı yönünde bkz. Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi*, 606, 608.

<sup>64</sup> Kunter, *Muhakeme Hukuku dalı olarak*, 633. Tanığın kendi aklı, duygu ve düşünceleri ile yaptığı çıkarımlar onun sübjektif değerlendirmeleridir. Bunlar tanık beyanına dahil değildir. (Kunter, *Muhakeme Hukuku dalı olarak*, 633; Feyzioğlu, *Tanıklık*, 78).

<sup>65</sup> Feyzioğlu, *Tanıklık*, 39.

uygulanıp uygulanamayacağıyla ilgilidir. Bu konuda belirtelim ki ister şahıs itibarıyla ister makam itibarıyla muhakemenin tarafı olsun, ceza muhakemesi süjelerinin beyanına tanık beyanı niteliği atfedilemez ve bunlara tanıklığa ilişkin kurallar uygulanamaz. Örneğin tanığın beyanda bulunma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü varken (CMK m.53, 55; TCK m. 272), şüpheli veya sanık susma hakkına sahiptir (CMK m. 147/1-e)<sup>66</sup>. Nitekim Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan “hiç kimse kendisi ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaz” kuralı, CMK m. 48’de de açıkça öngörülmüştür. Buna göre; “tanık, kendisini veya 45’inci maddenin birinci fıkrasında gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebilir. Tanığa cevap vermekten çekilebileceği önceden bildirilir.”

Öte yandan Kanun iştirak hâlinde işlenen suçlardan sanık olanlar ile suçun mağdurunun tanık olarak dinlenebileceğini düzenlemiştir<sup>67</sup>. Ancak ilgili hükümler incelendiğinde, esasen bu kişilerin muhakemenin tarafı hâline gelmedikleri bir aşamada dinlenmeleri gerektiği anlaşılmaktadır<sup>68</sup>. Örneğin CMK m. 50/1-c’de yemin verilmeden dinlenecek tanıklar arasında, “soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştiraktan veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar” sayılmıştır. Bir sanığın aynı davada birlikte yargılandığı diğer sanıklar lehine veya aleyhine olarak tanıklık yapması kabul edilemeyeceğinden bu düzenleme ile anlaşılması gereken; bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi yoluna gidilemediği hâllerde suça iştiraktan dolayı sanık olanların birbirleri hakkında tanıklık yapabilmeleridir. Nitekim birlikte yargılanan sanıklardan birinin

<sup>66</sup> Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi*, 606. Henüz kendisine suç isnat edilmemiş şüphelinin tanık sıfatıyla dinlenmesi gerektiği yönünde bkz. Feyzioğlu, *Tanıklık*, 49. Ne var ki, muhakemede tanık, şüpheli, sanık sıfatına sahip olan kişilerin hak ve yükümlülükleri birbirinden farklıdır; bu nedenle belirtilen bu sıfatların aynı kişide birleşmesi söz konusu olamaz. (Faruk Turhan, “Tanıklara Yemin Verilmesine İlişkin Ceza Muhakemesi Kanunu Hükümlerinin Eleştirel Bir Değerlendirilmesi,” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. XXIV, s. 4 (2020): 368).

<sup>67</sup> Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, 208.

<sup>68</sup> Ne var ki Anayasa Mahkemesi tanık kavramını “özerk” olarak tanımlamaktadır: Tanığın olay hakkında bilgi veren herhangi bir kişi olabileceğini; suça iştirak eden, mağdur, müşteki, gizli soruşturmacı gibi kişilerin de tanık olabileceğini ifade etmektedir. (Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi*, 547; Okuyucu Ergün, “Gizli Soruşturmacının Tanıklığı,” 808).

savunmasının mahkeme tarafından inandırıcı bulunması ve diğer sanıklar bakımından da verilecek olan hükme esas alınması mümkündür<sup>69</sup>.

Yine CMK m. 236’da “*mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır*” şeklinde bir hüküm yer almaktadır. Hemen belirtelim ki; mağdurun tanık olarak dinlenmesi, henüz katılan sıfatını almamış olan mağdurlar bakımından mümkün olabilir<sup>70</sup>. Zira mağdur, katılan sıfatını aldığı anda muhakemenin süjesi hâline gelir ve duruşmalara katılma hakkı kazanır. Bu hakkın kazanılmasıyla birlikte hiç şüphesiz katılanın beyanının CMK m. 52’de öngörülen “*her tanığın ayrı ayrı ve sonraki tanık yanında olmadan dinlenmesi*” kuralına uygun olarak alınması mümkün olmaz. Bu sebeple, katılma talebinde bulunan mağdur, sanığın sorgusunun ardından duruşma salonuna alınmalı ve tanık olarak dinlenmeli; bu aşamadan sonra mahkeme katılma talebine ilişkin bir karar verilmelidir<sup>71</sup>.

CMK’de yer alan bir başka hükme göre; “*duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği*” hususunun tanığa anlatılması gerekir (m. 53, f. 1-d). Aslında bu düzenleme ile tanığın beyanda bulunduktan sonra, duruşma salonunun önünde bekleyen diğer tanıklarla karşılaşması önlenmek istenmiştir<sup>72</sup>. Bu durumda, duruşma sona erene kadar tanığın mahkeme salonunun dışında fakat diğer tanıklardan ayrı bir yerde bekletilmesi gerekir<sup>73</sup>. Öte yandan tanıkların beyanda bulunduktan sonra, duruşmada dinlenen diğer tanıkların veya sanığın etkisinde kalmamaları için duruşma salonundan çıkartılmaları gerekir. Nitekim az önce ele aldığımız m. 52/1 hükmü gereğince her bir tanık ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir. Aksi hâlde tanık, yeniden beyanda bulunması gerektiğinde, yalan söylediğinin düşünülmemesi için diğer tanıkların veya sanığın beyanı ile aynı yönde olacak şekilde beyanını değiştirebilir<sup>74</sup>.

Doğru ve objektif bir tanık beyanının elde edilebilmesine yönelik düzenlemelerden devam edecek olursak; CMK m. 59’a göre bildiklerini

<sup>69</sup> Bkz. Güngör, “Tanık Beyanının Delil Değeri,” 313-314.

<sup>70</sup> Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, 208.

<sup>71</sup> Güngör, “Tanık Beyanının Delil Değeri,” 313.

<sup>72</sup> Güngör, “Tanık Beyanının Delil Değeri,” 315.

<sup>73</sup> Tanığın dışarıdaki tanıklarla konuşmasını önleyecek tedbirlerin alınması gerekir. (Feyzioğlu, *Tanıklık*, 321).

<sup>74</sup> Öğretide CMK m. 52/1 bakımından ortaya çıkan aykırılığın tek başına bozma nedeni olmadığı değerlendirilmektedir. (Bkz. Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar, Alan, Özaydın, Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok, *Ceza Muhakemesi*, 321).

anlatmaya başlamasından sonra tanığın sözü kesilmez. Bunun nedeni, etki altında kalmaksızın tanığın bildiklerini anlatabilmesini sağlamaktır<sup>75</sup>. Şu hâlde ancak beyanını bitirdikten sonra konuyu aydınlatmak, eksik hususları tamamlamak, bilgilerin dayanağını değerlendirebilmek için tanığa soru yöneltilir<sup>76</sup>. Bu itibarla CMK m. 201’de düzenlenen doğrudan soru yöneltme yetkisi<sup>77</sup>, tanık beyanını bitirdikten sonra kullanılabilir<sup>78</sup>.

Bununla beraber, çelişme yönteminin hayata geçirilebilmesi bakımından tanığın hazır bulunma hakkına sahip olanların huzurunda dinlenmesi de oldukça önemlidir. Hem bu şekilde m. 58/1’in son cümlesi uyarınca tanığa “*gerekirse tanıklığına ne dereceye kadar güvenebileceği hakkında hâkimi aydınlatacak durumlara, özellikle şüpheli, sanık veya mağdur ile ilişkilerine dair sorular*” da yöneltilerek<sup>79</sup> beyanın güvenilirliği tartışılabilir<sup>80</sup>. Ancak dikkat edilecek olursa, m. 201 kapsamında ister doğrudan ister mahkeme başkanı veya hâkim aracılığıyla olsun, tanığa bu soruları yöneltecek olan yine

<sup>75</sup> Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi*, 629.

<sup>76</sup> Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi*, 629.

<sup>77</sup> CMK m. 201’e göre; “(1) Cumhuriyet savcısı, müdafî veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı karar verir. Gerektiğinde ilgililer yeniden soru sorabilir. (2) Heyet halinde görev yapan mahkemelerde, heyeti oluşturan hâkimler, birinci fıkrada belirtilen kişilere soru sorabilir.”

<sup>78</sup> Doğrudan soru yöneltme sistemi ile tanıklık ederken söz kesmeme kuralının birlikte uygulanmasının çapraz sorgu sistemiyle tam olarak bağdaşmadığı yönünde bkz. Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi*, 560. Bunun aksi yönündeki düşünce için bkz. Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar, Alan, Özaydın, Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok, *Ceza Muhakemesi*, 325.

<sup>79</sup> “...Tanıklardan işi ve yerleşim yeri, işyerinin veya geçici olarak oturduğu yerin adres, varsa telefon numaraları ve gerekirse tanıklığına ne dereceye kadar güvenebileceği hakkında hâkimi aydınlatacak durumlara, özellikle şüpheli, sanık veya mağdur ile ilişkilerine dair sorular sorulmaksızın sadece ad, soyad, baba adı ve doğum tarihi ile yetinilmesi,.... Bozmayı gerektirmiş, sanığın temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmüş”, Yargıtay 3. Ceza Dairesi, E. 2014/4793, K. 2014/28847, T. 10.09.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/#>, son erişim: 20.12.2023.

<sup>80</sup> Güngör, “Tanık Beyanının Delil Değeri,” 316.

muhakemenin sjeleridir. Dolayısıyla muhakeme sjeliği ile tanıklık aynı kiŒide birleŒmez<sup>81</sup>.

Bu konuda son olarak belirtelim ki; CMK m. 212, tanığın kendi tutmuŒ olduğu notları ve önceki ifadesini içeren tutanağı okuyarak beyanda bulunamayacağını öngörmektedir. Anılan hükme göre; “*tanık, bir hususu hatırlayamadığını söylerse önceki ifadesini içeren tutanağın ilgili kısmı okunarak hatırlamasına yardım edilir (f,1)*”. “*Tanığın duruŒmadaki ifadesiyle önceki ifadesi arasında çeliŒki bulunduğunda, evvelce alınmıŒ ifadesi okunarak çeliŒkinin giderilmesine çalıŒılır (f, 2)*”. Tanığın olayı olduğu biçimiyle anlatmasını sağlamaya yönelik olan bu düzenleme<sup>82</sup>, doğru ve objektif içerikte bir tanık beyanın alınabilmesi bakımından oldukça önemlidir<sup>83</sup>. Bu ise hiç Œüphesiz ancak muhakemenin tarafı olmayan bir kimseden beklenebilir.

<sup>81</sup> Muhakeme süjeleri, “*aralarında ceza muhakemesi iliŒkisi kurulan kiŒiler*”i ifade eder. (Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, 108). Belirtilmelidir ki tanık, muhakemeye katılmakla beraber, muhakeme süjesi değildir. (Toroslu ve Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi*, 108-109; Semiyet Badem, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, y. 12, s. 45 (Ocak 2021), 290).

<sup>82</sup> Güngör, “Tanık Beyanının Delil Değeri,” 315.

<sup>83</sup> “*Tanıklık yapan farklı kiŒilerin, geçmiŒte yaŒadıkları aynı olaya iliŒkin anlatımlarının bire bir aynı olması beklenemez. Ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenen tanıkların anlatımları arasında yargılama açısından önemli olan konularda, uzlaŒtırılması mümkün olmayan çok büyük farklılıklar ya da çeliŒkiler olması halinde, yzleŒtirilmeleri yoluyla çeliŒki giderilmeye çalıŒılır. Tanığın, duruŒmada sözlü olarak aktaracağı bilgilerde, araya zamanın girmesi nedeniyle unutma, hatırlayamama, daha önceden alınan ifadelerini aynen aktaramama gibi durumlarla karŒılaŒılması mümkün olduğundan CMK’nın 212/2 maddesi, tanığın önceki beyanlarının, duruŒmada ifadesinin alınmasından sonra okunmasını, bu Œekilde farklılıkların giderilmesini amaçlamaktadır. Tanığın, aŒama anlatımları arasında, araya zamanın girmesi ve dilin iŒlevsel niteliği nedeniyle ihmal edilebilir farklılıklar bulunması doğaldır. Yargılamaya konu somut olayda; katılan .... ile tanıklar... ile ...’in soruŒturma ve kovuŒturma evrelerinde, sanığın elinde balta ile tehdit içeren sözler söylediği ve hakaret ettiği yönünde anlatımda buldukları, sadece tanık ..soruŒturmadaki ifadesine göre farklı beyanda bulunarak duruŒma ifadesinde ısrar ettiği, ilk ifadelerinden yaklaşık sekiz ay sonra duruŒmada dinlenen tanıkların, Œikayet dilekçesinde bildirildiği ve kendilerinin de ifade ettikleri gibi birden fazla olay olması nedeniyle, iddianamede tanımlanan eylemi tam olarak hatırlamalarının ve duruŒmada da önceki ifadelerinin aynısını tekrarlamalarının beklenemeyeceği, ayrıntılarda ihmal edilebilir farklılık olsa bile katılan ve tanıkların, sanığa yüklenen eylemi özünde birbirleri ile uyumlu Œekilde ifade ettikleri gözetilmeden, “anlatımlar arasında bariz mbâyenetler bulunduğu ve bu*

## 2. Tanığın Uyuşmazlığın Konusunu Oluşturan Olayla İlgili Bilgi Sahibi Olması

Tanık, uyuşmazlığın konusunu oluşturan olay hakkında bilgi sahibi olduğu varsayılan kişidir<sup>84</sup>. Olay hakkında iki şekilde bilgi sahibi olunabilir: doğrudan veya dolaylı olarak. Tanığın beş duyusundan birisi vasıtasıyla olayı bizzat algılaması hâlinde doğrudan bilgi sahibi olmasından; başkalarının sözlü, yazılı veya başkaca yollarla (örneğin; resimler veya jestler) olaya ilişkin algılamalarını anlatması hâlinde dolaylı olarak bilgi sahibi olmasından söz edilir<sup>85</sup>. Şu hâlde dolaylı tanıklık, ispatlanması gereken olayın onu anlatan kişi tarafından bizzat algılanmadığı, başka bir kaynak tarafından aktarıldığı durumlarda söz konusu olur<sup>86</sup>.

Dolaylı tanıklık İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 195. maddesinde ayrıca düzenlenmiştir (art. 195, "testimonianza indiretta"). Türk Hukukunda bu yönde bir düzenleme bulunmamakla birlikte, bazı yazarlar tarafından bu tür tanıklık kabul edilmektedir<sup>87</sup>. Ne var ki tanığın beyanı olayı temsil ettiği ölçüde değerlidir; bu nedenle doğrudan bilgi sahibi olan tanığın anlattıklarının gerçeği daha iyi temsil ettiğini kabul etmek gerekir<sup>88</sup>. Gerçekten, duyduğunu söyleyen kişi bunun doğruluğunu bilemez; yalnızca bilgiyi aktarabilir. Ne var ki bu aktarım sırasında bilgilerin doğruluğunu yitirmesi mümkün hâle gelir<sup>89</sup>. Esasen CMK'de tanığın beyanının doğruluğunu sağlamaya yönelik düzenlemelere genişçe yer verilmişken (yemin, yalan tanıklığının suç olması, doğrudan soru yöneltme gibi), dolaylı tanıklığa ilişkin bir hükmün bulunmaması, bu tanıklık türünün hukukumuzda kabul edilmediği sonucuna bizi götürmektedir. Bu itibarla dolaylı tanık, bilgisine dayandığı kişileri

---

*mübayenetlerin giderilemediği, katılanın açtığı şuf'a davasını kaybetmesinin verdiği kızgınlıkla atfi cürümde bulunmuş olabilecekleri yönünde kuvvetli şüphe oluştuğu" şeklindeki gerekçeyle beraat kararı verilmesi, Kanuna aykırı ve katılan .... vekilinin temyiz nedenleri ile tebliğnamedeki düşünce yerinde görüldüğünden HÜKÜMLERİN BOZULMASINA,*" Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E. 2013/8032, K. 2015/25076, T. 23/03/2015, <https://karararama.yargitay.gov.tr/#>, son erişim: 20.12.2023.

<sup>84</sup> Feyzioğlu, *Tanıklık*, 65.

<sup>85</sup> Tonini ve Conti, *Manuale*, 290.

<sup>86</sup> Tonini ve Conti, *Manuale*, 291.

<sup>87</sup> Bkz. Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar, Alan, Özyayın, Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok, *Ceza Muhakemesi*, 303. Dolaylı tanıklığı destekleyen görüşler için bkz. Volkan Maviş, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Dolaylı Tanık," *Suç ve Ceza*, s. 2 (2022): 259 vd.

<sup>88</sup> Kunter, *Muhakeme Hukuku dalı olarak*, 634.

<sup>89</sup> Bkz. Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi*, 418.

açıklamalı ve bu kişiler mahkemede mutlaka dinlenmelidir<sup>90</sup>. Bunların dinlenmelerinin mümkün olmaması hâlinde, dolaylı tanık beyanının destekleyici delil olarak da değerlendirilmemesi gerekir; zira bu kişi kanuna göre tanık sıfatını haiz değildir<sup>91</sup>.

Öte yandan öğretilerde bazı yazarlarca kimi durumlarda dolaylı tanığın beyanının doğrudan tanığın beyanı ile aynı ölçüde değerli olabileceği de düşünülmektedir<sup>92</sup>. Bir yangının infilâk nedeniyle ortaya çıkıp çıkmadığı araştırılırken, olay sırasında orada olmadığından infilâkı bizzat duymayan ve olaydan hemen sonra oraya gelip oradakilerden infilâk sonucu yangının çıktığını öğrenen kimsenin beyanı bu duruma örnek olarak gösterilmiştir<sup>93</sup>. Ancak bize göre ceza muhakemesinde “tanıklık” kavramının kapsamına dolaylı tanıklığı dahil etmek, pek çok açıdan tartışmalı olan tanık beyanının güvenilirliği konusunu daha da tartışmalı hâle getirir ve adil yargılanma hakkını ihlâl edebilecek uygulamaların önünü açar.

---

<sup>90</sup> Nitekim öğretilerde de dolaylı tanık tarafından açıklanan hususların başka delillerle doğrulanması gerektiği (Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi*, 418), duyduğunu söyleyen kişilerin beyanına ancak bu hâlde dayanılabileceği belirtilmiştir. (Friedrich-Christian Schroeder, “Ceza Muhakemesinde “Dürüst Yargılama” İlkesi,” çev. Cumhur Şahin, içinde Prof. Dr. Şakir Berki’ye Armağan, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 5, s. 1-2 (1996): 279). Yargıtay da olayın doğrudan tanığı olmayan bir kimsenin beyanına dayanarak mahkûmiyet hükmünün kurulamayacağı görüşündedir: “Bozma sonrası dinlenen tanıklardan ...’ün görgüye dayalı bilgisinin olmadığını söylemesi, yine tanıklar ... ve ...’ın da alınan ifadelerinde yakmanın cevzlerini çalan kişiyi görmediklerini, sadece hatırlamadıkları birilerinden suça sürüklenen çocuğun aldığını duyduklarını söylemeleri ve bozma ilamımızda tanık olarak dinlenmesi istenen ...’un da görgüye dayalı bilgisinin olmadığına anlaşılması karşısında dosya içeriğine uygun mahkemenin beraat kararında bir isabetsizlik görülmediğinden tebliğnamedeki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.”, Yargıtay 2. CD, E. 2016/4369, K. 2016/9993, T. 25.05.2016, .

<sup>91</sup> İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu’nda dolaylı tanıklığı düzenleyen m. 195 hükmü aslında dolaylı tanıklığa engel teşkil etmemektedir; aksine, muhakemede dolaylı tanığın bilgisinin doğruluğunu kontrol edebilme imkânı sunmaktadır. (Tonini ve Conti, *Manuale*, 291, dp. 24).

<sup>92</sup> Bkz. Fezyioğlu, *Tanıklık*, 67, 68.

<sup>93</sup> Kunter, *Muhakeme Hukuku dalı olarak*, 634, dp. 314.



### III. GİZLİ SORUŞTURMACININ TANIK OLARAK DİNLENMESİNİN TANIKLIĞA İLİŞKİN HÜKÜMLER BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gizli soruşturmacının araştırmada bulunduğu ve suç delillerini elde ettiği bir olayda aynı zamanda tanık olarak dinlenmesi mümkün müdür? Eğer bunun mümkün olduğu kabul edilirse, bu husus tanıklığa ilişkin hükümler yönünden nasıl değerlendirilmelidir? Her ne kadar CMK m. 139/3'te gizli soruşturmacının kovuşturma evresinde dinlenmesinin zorunlu olması hâlinde gizli tanık olarak dinleneceği öngörülmüşse de öncelikle muhakemenin temel ilkeleri esas alınarak bu sıfatların aynı kişide birleşip birleşmeyeceğini ortaya koymak gerekir. Zira gizli soruşturmacının tanıklığını tartışmadan gizli tanıklığa ilişkin sorunları irdelemenin bir önemi yoktur. Esas tartışılması gereken gizli soruşturmacının gizli tanıklığı değil, tanıklığıdır. Öte yandan gizli tanıklığın muhakemenin en temel ilkelerini tehlikeye atan bir kurum olduğuna şüphe yoktur. Fakat gizli soruşturmacının tanık olarak dinlenebileceği kabul edildikten sonra, bu kişinin gizli tanık olarak dinlenmesinden başka bir çare yoktur<sup>94</sup>. Bu itibarla mesele gizli soruşturmacının gizli tanık olarak dinlenmesi değil, muhakemede tanıklık etmesidir. Çalışmamızın şimdiye kadar olan kısmında aynı kişinin hem gizli soruşturmacı hem de tanık olup olamayacağını tespit edebilmek için bu kişilerin muhakemedeki rollerinin ne olduğunu ortaya koymaya çalıştık. Bu belirttiklerimiz çerçevesinde konuyu ele alacak olursak:

Her şeyden önce tanık muhakemenin tarafı olmayan bir kişiyken, gizli soruşturmacı muhakemede bir tarafı temsil etmektedir. Nitekim örgütün içerisine sızmak suretiyle soruşturmayı savcı adına gizlice yürüten ve iddia görevini temsilen örgüt içerisinde yer alan soruşturmacının, tarafsız bir üçüncü kişi olabileceğini, objektif ve doğru bir beyanda bulunabileceğini kabul etmek eşyanın doğası gereği mümkün değildir. Bununla beraber tanık, beş duyusuyla olay hakkında bilgi sahibi olan bir kişidir. Hâlbuki soruşturmacının örgütün faaliyetlerine ilişkin bilgi sahibi olmasının tek sebebi, diğer üyelerce kendisinin de örgüt üyesi olduğunun sanılmasıdır<sup>95</sup>. Aslında soruşturmacı kamusal iddia makamını temsilen örgütün içerisinde yer

<sup>94</sup> Sacit Yılmaz, "Gizli Soruşturmacı," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, s. 14, y. 4 (Temmuz 2013): 574.

<sup>95</sup> Örneğin bir silâh kaçakçılığı suçunu aydınlatmak üzere görevlendirilen gizli soruşturmacının, örgütün faaliyetlerine vakıf olabilmesi için silâhların naklinde ve pazarlanmasında sahte kimlikle görev alması gerekir. (Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 2018), 293).

almaktadır. Başka bir ifadeyle, soruşturmacının esas görevi örgüt üyesi olduğu konusunda bir kanaat uyandırarak suç delillerini elde etmektir. Bu nedenlerle soruşturmacı tarafından edinilen bilgiler bir tesadüfe veya yerine getirdiği kamu görevine dayalı değildir; aksine bu kişi bir plan doğrultusunda olayın tanığı hâline getirilmiştir<sup>96</sup>. Bu durum hiç şüphesiz tanığın taraf olmaması ilkesiyle bağdaşmadığı gibi, edinilen bilginin güvenilirliğini de etkiler.

Ayrıca belirtmelidir ki bir kamu görevlisini hem delilleri toplamak hem de tanıklık etmek üzere örgüt içerisine yerleştirmek, bir soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısını kovuşturma evresine geçildikten sonra tanık olarak dinlemenin yaratacağı tehlikeden çok daha fazlasını yaratır. Zira burada kamu görevlisinin soruşturmacı olduğu ne örgüt üyelerince ne de diğer ilgililerce bilinmektedir. Oysaki Cumhuriyet savcısının yürüttüğü bir soruşturma, ilgililer tarafından bilinir. Dolayısıyla iddia görevini her türlü ön yargıdan uzak şekilde, objektif ve kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak yerine getirmesi gereken savcının, soruşturmasını yürüttüğü bir olayda tanıklık etmesini kabul etmek nasıl mümkün değilse<sup>97</sup>. -ki aynı durum adli kolluk görevlileri için de geçerlidir<sup>98</sup>- gizli soruşturmacının tanıklığını kabul etmek

<sup>96</sup> Aksi yönde bkz. Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar, Alan, Özaydın, Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok, *Ceza Muhakemesi*, 303.

<sup>97</sup> Keyman'a göre; savcı bakımından çekinme hakkı kabul edilmediğinden, böyle bir durumda savcının başvurusu üzerine veya re'sen başka bir savcının görevlendirilmesi gerekir. (Bkz. Selâhattin Keyman, *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*, (Ankara: Sevinç Matbaacılık, 1970), 202).

<sup>98</sup> Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar, Alan, Özaydın, Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok, *Ceza Muhakemesi*, 297. Aksi yönde bkz. Feyzioğlu, *Tanıklık*, 60 (yazar bunun gerekçesini kolluk görevlilerinin makam itibarıyla taraf olmamalarına dayandırmıştır). Gizli soruşturmacının örgüt kapsamında işlenmeyen bir suç için görevlendirilmesi ve adli kolluk görevlilerinin tanık olarak dinlenmesi hususlarına ilişkin bir Yargıtay kararı şu şekildedir: "Örgütlü olmayan suçlarda gizli soruşturmacı görevlendirilmiş ise, gizli soruşturmacının hukukî statüsü nedir ve topladığı deliller hukuka uygun delil olarak kabul edilir mi?"

a) Gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kişi adli kolluk görevlisi değil ise;  
aa) Delil toplama yetkisi bulunmadığından, elde ettiği deliller ve bu bağlamda düzenlediği rapor veya tutanak "hukuka aykırı" delil niteliğinde olup hükme esas alınamaz.

bb) Bu görevlinin tanık olarak dinlenmesi de gerekmez.

b) Gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kişi adli kolluk görevlisi ise;  
aa) Adli kolluk görevlisi, kollukla ilgili kanunlar ile CMK'daki hükümlerde yer alan genel yetkisi ve görevi kapsamında olmak üzere, Cumhuriyet savcısının sözlü veya yazılı emirleri doğrultusunda delil toplayabilir. Bu nitelikte topladığı deliller hukuka uygundur. Bu nedenle, örgütlü olmayan suçlar için gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen ve adli kolluk görevlisi olan kişinin statüsü "adli kolluk görevlisidir."

de aynı şekilde mümkün olmamalıdır<sup>99</sup>Objektif ve doğru bir tanık beyanına ulaşabilmek için yukarıda ele aldığımız üzere CMK’de birçok kural öngörülmüştür. Bunların hepsini tersine çevirecek bir düzenleme ile gizli soruşturmacının tanıklığını kabul etmek, muhakemenin en temel ilkelerini ve bu itibarla en başta adil yargılanma hakkını tehlikeye atar. Zira soruşturmacının topladığı bilgi ve belgelerin içeriğine ilişkin olarak bir de kovuşturma evresinde tanıklık etmesi hâlinde ne silâhların eşitliğinden ne de çelişmeli muhakemeden söz edilebilir. Böyle bir durumda savunma makamı bertaraf edilmiş, tanıklıkla kamusal iddia aynı kişide birleşmiştir. Şu hâlde yapılabilecek şey; soruşturmacının elde ettiği delillerin temsil ediciliğini ve doğruluğunu huzurda tartışmak ve varsa tespit edebildiği tanıkları dinlemektir; tıpkı her muhakemede olduğu gibi.

Öte yandan bu tedbire başvurabilmek için somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi şartlarının gerçekleşmesi arandığına göre, kuvvetli şüpheyi oluşturan delillerin zaten elde edilmiş olması, ancak somut olayın ispatı açısından gerekli olan başkaca delillerin yalnızca gizli soruşturmacı görevlendirilerek elde edilebilir olması gerekir<sup>100</sup>. Bu itibarla gizli soruşturmacının elde ettiği delillerin, bu kişinin tanıklığı yoluna gidilmeksizin, herhangi bir soruşturmada savcı veya kolluk tarafından toplanan deliller gibi, muhakemenin taraflarınca huzurda tartışılması yeterlidir. Ancak diğer delil elde etme yöntemlerinden farklı olarak, bu tedbir gizli bir nitelik taşıdığından, bu yolla elde edilen delillerin tek başına hükme esas alınmaması, başka delillerle desteklenmesi

---

bb) Adli kolluk görevlisi tarafından düzenlenen rapor veya tutanak dışında, sanık aleyhinde delil yoksa, adli kolluk görevlisinin tanık olarak dinlenmesi ve düzenlediği rapor veya tutanağa uygun beyanda bulunması durumunda sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi muhtemel ise; adli kolluk görevlisi tanık olarak dinlenmelidir. cc) Adli kolluk görevlisi, diğer tanıklar gibi kimlikleri gizlenmeden dinlenmelidir.”, Yargıtay 10. CD, E. 2014/1, K. 2014/5430, T. 11.07.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, son erişim: 25.11.2023.

<sup>99</sup> Doktrinde Şen gizli tanıklıkla gizli soruşturmacı kavramlarını birbirinden ayırarak iki sıfatın aynı kişide birleşmeyeceğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Kanaatimizce CMK m.139 kapsamında gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kamu görevlisinin tanıklığına başvurulamaz. Bu kişi taraftır. Gizli soruşturmacı, faaliyetlerini izlemekle görevlendirildiği örgüte ilişkin araştırmada bulunmak ve bu örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili delilleri toplamakla görevlendirilmiştir.” (Ersan Şen, “Gizli Tanıklık,” *Nevşehir Barosu Dergisi*, s. 1, y. 1 (Mart 2014): 278.

<sup>100</sup> Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbirinin uygulanabilmesi için diğer tedbirlere başvurmak suretiyle delil edilebilme imkânının bulunmaması gerekir. (Yılmaz, “Gizli Soruşturmacı,” 568).

adil yargılanma hakkının tesisi bakımından en doğru uygulama olacaktır<sup>101</sup>. Gerçekten de özel soruşturma usulü uygulanarak elde edilen delillerin güvenilirliğine ilişkin sorunlar ancak bu yolla aşılabılır.

---

<sup>101</sup> Gizli soruşturmacının gizli tanık olarak dinlenmesi hâlinde 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu m. 9/8 gereğince gizli soruşturmacının bu beyanı tek başına hükme esas alınamayacaktır. (Bkz. Metin Köse, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Olarak Değerlendirilmesi,” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. XIV, s. 1 (2019): 187).

## KAYNAKÇA

- Alacakaptan, Uğur. “Çıkar Amaçlı Suç Örgütü Kurma Suçu.” İçinde *Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı*, 45-60. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Aydın, Devrim. “Adil Yargılanma İlkeleri Açısından Türk Ceza Yargılamasında Gizli Tanıklık Kurumu.” *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, y. 6, s. 2021/2 (2021): 1–38.
- Aydın, Devrim. *Ceza Muhakemesinde Deliller*. Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 2014.
- Badem, Semiyet. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, y. 12, s. 45 (Ocak 2021): 289-326.
- Centel, Nur ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2020.
- Dönmezer, Sulhi. “Organize Suçlulukla Mücadele.” İçinde *Prof. Dr. Kemal Oğuzman'a Armağan, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, y.1, s.1. Ocak 2002: 3-9.
- Erdem, Mustafa Ruhan. *Ceza Muhakemesinde, Organize Suçlulukla Mücadelede Gizli Soruşturma Tedbirleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2001.
- Feyzioğlu, Metin. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*. Ankara: US-A Yayıncılık, 1996.
- Gökçen, Ahmet, Murat Balcı, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Güngör, Devrim. “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler.” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 6, s. 2 (2015): 307-318.
- Hafizoğulları, Zeki ve Günal Kurşun. “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (2007): 25-80.
- Işık, Mehmet. “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s. 110 (2014): 383-398.
- Karakehya, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Eskişehir: Nisan Kitabevi, 2022.
- Keyman, Selâhattin. *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*. Ankara: Sevinç Matbaacılık, 1970.
- Kleemans, Edward R. “Organized Crime and the Visible Hand: A Theoretical Critique on the Economic Analysis of Organized Crime.” *Criminology & Criminal Justice*, 13(5): 615–629.

- Köksal, Atacan. "Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4), (2016): 2133-2176.
- Köse, Metin. "Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Olarak Değerlendirilmesi." *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. XIV, s. 1 (2019): 175-209.
- Kunter, Nurullah. *Muhakeme Hukuku dalı olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 1989.
- Maviş, Volkan. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Dolaylı Tanık." *Suç ve Ceza*, s. 2 (2022): 249-290.
- Meran, Necati. *İletişimin Denetlenmesi & Gizli Soruşturmacı ve Teknik Takibin Hukuki Boyutu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.
- Merle, Roger ve André Vitu. *Traité de Droit Criminel*. Paris: Editions Cujas, 1997.
- Nuhoğlu, Ayşe. "Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi." *İçinde Sulhi Dönmezer Armağanı*, c. II, 1057-1067. Ankara: 2008.
- Okuyucu Ergün, Güneş. "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gizli Soruşturmacının Tanıklığı Sorunu." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 71, s. 2 (2022): 803-818.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Özbek, Veli Özer. *Organize Suçluluk ile Mücadelede Kullanılan Gizli Görevlinin Görevin Gerekirdiği Suçlar Bakımından Cezalandırılabilirliği*. Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 2003.
- Özbek, Veli Özer. "Türk Hukuku'nda Gizli Soruşturmacının Ceza Sorumluluğu." *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, c. 2, s. 1-2: 135-155.
- Özek, Çetin. "Organize Suç." *İçinde Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan*, 195-297. İstanbul: 1998.
- Öztürk, Bahri, Behiye Eker Kazancı ve Sesim Soyer Güleç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Öztürk, Bahri, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar, Esra Alan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin ve Mehmet Can Tok. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Schroeder, Friedrich-Christian. "Ceza Muhakemesinde "Dürüst Yargılama" İlkesi," çev. Cumhuriyet Şahin. *İçinde Prof. Dr. Şakir Berki'ye Armağan*, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 5, s. 1-2 (1996): 269-283.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları, 2018.

Şahin, Cumhur ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

Şen, Ersan ve Ertekin Aksüt. “Gizli Soruşturmacı Tayininde Genel ve Soyut Karar Sorunu.” <https://sen.av.tr/tr/makale/gizli-sorusturmaci-tayininde-genel-ve-soyut-karar-sorunu>.

Şen, Ersan. “Gizli Tanıklık.” *Nevşehir Barosu Dergisi*, s. 1, y. 1 (Mart 2014): 273-283.

Şen, Ersan. *Türk Hukuku'nda Telefon Dinleme Gizli Soruşturmacı X Muhbir*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Taşkın, Ozan Ercan. *Kışkırtıcı Ajan*. Eskişehir: Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008.

Tonini, Paolo ve Carlotta Conti. *Manuale di Procedura Penale*. Milano: Giuffrè Editore, 2021.

Toroslul, Nevzat ve Metin Feyzioğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2023.

Turhan, Faruk. “Tanıklara Yemin Verilmesine İlişkin Ceza Muhakemesi Kanunu Hükümlerinin Eleştirel Bir Değerlendirilmesi.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. XXIV, s. 4 (2020): 359-409.

Ünver, Yener ve Hakan Hakeri. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

Yenisey, Feridun ve Ayşe Nuhoğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.

Yerdelen, Erdal. *Soruşturma ve Koruma Tedbirleri*. Adil Yayınevi, 2006.

Yılmaz, Sacit. “Gizli Soruşturmacı.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, s. 14, y. 4 (Temmuz 2013): 559-588.

Yurtcan, Erdener. *Ceza Yargılaması Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.

Yüksel, Göksel. “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde “Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi”.” *Ankara Barosu Dergisi*, (2011/3): 287-298.

<https://karararama.yargitay.gov.tr>

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/02/20070214-11.htm>

